

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۱۰/۲۷

امکان سنجی پتانسیل‌های اکوتوریسم مناطق کویری بر صنعت گردشگری (نمونه موردی روستای سه)

جیران هادی مقدم^۱، افشین ریئسی دهکردی^{۲*}، نوشین عباسی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرکرد

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد شهرکرد

۳- عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد شهرکرد

Moghadam.bardo.2015@gmail.com

چکیده

اکوتوریسم پدیده‌ای نسبتاً تازه در صنعت گردشگری است که تنها بخشی از کل این صنعت را تشکیل می‌دهد و بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته است که سرمایه‌گذاری‌های عمده‌ای را به این بخش، به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، اختصاص دهند. این شکل از گردشگری فعالیت‌های فراغتی انسان را عمدتاً در طبیعت امکان‌پذیر می‌سازد و موجب افزایش و قدردانی عمیق‌تر آنان از طبیعت می‌شود که در نهایت حس حفاظت و حراست از محیط‌های طبیعی را در آنان برمی‌انگیزد و تقویت می‌کند. آنچه که در این نوع گردشگری اهمیت فراوان دارد موضوع پایداری است، زیرا صنعت گردشگری بدون برنامه‌ریزی دقیق و توجه به قابلیت‌های بوم‌شناختی، محلی، فرهنگی و اجتماعی، مشکلاتی را برای هر منطقه در پی خواهد داشت. از جمله مهمترین جاذبه‌های طبیعی، مناطق کویری و بیابانی هستند که حدود ۹۰ درصد از مساحت کشور را به خود اختصاص داده‌اند. وجود چنین وسعتی از نواحی خشک، لزوم توجه به پتانسیل‌های مناطق مذکور را در زمینه صنعت اکوتوریسم و ژئوتوریسم، به ویژه در استان اصفهان که در مرکز ایران و در حاشیه دشت کویر قرار گرفته است، ضروری می‌سازد. بر این اساس در نوشتار حاضر سعی شده است تا به معرفی پتانسیل‌های اکوتوریستی روستای سه پرداخته شود و جنبه‌های مدیریت پایدار گردشگری در این منطقه با رویکرد اکوتوریسم مورد دقت و توجه قرار گیرد. در این تحقیق، تجزیه و تحلیل بر مبنای الگوی تحلیل SWOT استوار است و در نهایت با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار در منطقه شامل چهار گروه - نقاط ضعف، قوت، فرصت‌ها و تهدیدها - راهبردهایی همسو با توسعه پایدار گردشگری در این مناطق ارائه گردیده است.

کلیدواژه‌ها: اکوتوریسم، مناطق کویری و بیابانی، توسعه پایدار، الگوی تحلیل SWOT

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

*نویسنده مسئول: افشین ریسی دهکردی (Reisi_afshin@yahoo.com)

مقدمه

امروزه پدیده گردشگری اکوتوریسم، به لحاظ درآمدزایی فراوان آن، بسیاری از کشورهای جهان بر آن داشته است که سرمایه‌گذاری زیادی را به این بخش اختصاص دهند (Tremblay, ۲۰۰۶, ۳۴)، جلب و جذب گردشگر به منظور بازدید از مکان‌های دیدنی و آثار ملی و باستانی به سرمایه‌گذاری بسیاری در زمینه آماده‌سازی مکانهای مورد بازدید، احداث جاده‌های مطلوب قابل دسترسی، هتل‌های چند ستاره، وسایل نقلیه مناسب و نظایر این‌ها نیازمند است، اما در این میان از بین انواع مختلف گردشگری، اکوتوریسم و جذب گردشگرانی که به منظور دیدن مناظر طبیعی به منطقه مسافرت می‌کنند، با کمترین سرمایه‌گذاری نسبت به سایر انواع گردشگری میسر می‌گردد (Jiang, ۲۰۰۸, ۲۳). طبیعت گردان به دلیل دل‌بستگی به طبیعت با حداقل امکانات و تجهیزات به گشت و گذار و تفرج در طبیعت می‌پردازند و از مواهب الهی موجود در عرصه‌های طبیعی و مناظر زیبا و متنوع و آرامش بخش بهره‌مند می‌گردند (موسوی‌پور، ۱۳۸۵، ۱۸). واژه اکوتوریسم کوتاه شده اصطلاح Ecological Tourism است و پدیده‌ای نسبتاً تازه در صنعت گردشگری است که تنها بخشی از کلی این صنعت را تشکیل می‌دهد (Thapa & Nyaupane, ۲۰۰۴, ۲۵). این شکل از گردشگری فعالیت‌های فراغتی انسان را عمدتاً در طبیعت امکان پذیر می‌سازد و مبتنی بر مسافت‌های هدفمند توأم با برداشتهای فرهنگی، معنوی، دیدار از جاذبه‌های طبیعی و مطالعه آنها و بهره‌گیری و لذت جویی از پدیده‌های متنوع طبیعت است (Jiang, ۲۰۰۸, ۴۲). اکوتوریسم از طیف گسترده‌ای از گزینه‌های ویژه تشکیل شده است، و از بازدید علمی گرفته تا بازدیدی اتفاقی در منطقه‌ای طبیعی به عنوان فعالیت آخر هفته، یا بخشی جنبی از مسافرتی کلی و طولانی را شامل می‌شود (کریم پناه، ۱۳۸۴، ۳۱)، چشم‌اندازها و مناظر زیبای طبیعت مانند سواحل دریاها، دریاچه‌ها، تالاب‌ها، جزایر، بیشه‌زارها و نقاط سرسبز و خرم، گیاهان وحشی، جنگل‌ها و پارک‌های ملی، نواحی تفرجگاهی، مناطق کوهستانی و بیلاقی، پتانسیل‌های ورزشی - تفریحی مانند غارپیمایی، کوه‌نوردی، کوه‌پیمایی، کاوشهای زمین‌شناسی، پیاده‌روی در طبیعت، شنا، قایقرانی، ماهیگیری و استفاده از غذاهای دریایی، جاذبه‌های مؤثر در درمان - مانند چشمه‌های آب معدنی - و حتی مناطق بیابانی و کویری از کانون‌ها و جاذبه‌های گردشگری پذیر این نوع از گردشگری به شمار می‌آیند (فصل‌نامه علمی سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۷۲، ۳۶). با توجه به اینکه قسمت اعظم کشور ایران در قلمرو مناطق خشک و بیابانی قرار دارد، شناخت دقیق و اصولی و توانایی‌های بیابان‌ها و کویرها به خصوص دشت و بیابان لوت و راه‌های بهره‌برداری از آنها، از ضروریات اساسی توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه و حتی کل کشور است. یکی از ساده‌ترین راه‌های استفاده از این گونه اراضی، استفاده از توانمندی‌های اکوتوریستی و ژئوتوریستی آنهاست. تا کنون شناخت جاذبه‌های اکوتوریستی و ژئوتوریستی این منطقه به طور کامل صورت نگرفته و لازم است مطالعات دقیق‌تری در خصوص ویژگی‌های این جاذبه‌ها و همچنین ایجاد زیرساختهای مناسب برای توسعه این صنعت نوپا صورت گیرد. اگرچه در برخی از منابع به جاذبه‌های شناخته شده دشت و بیابان لوت - از جمله کلوت‌ها و هرم‌های عظیم ماسه‌ای - اشاره شده است، اما منابع مذکور علاوه بر اینکه دید کاملی از پدیده‌های موجود به دست نمی‌دهند، از منظر ژئوتوریسم نیز به پدیده مورد نظر پرداخته‌اند. نوشتار حاضر

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

سعی دارد به معرفی جاذبه‌ها و پتانسیل‌های مناطق کویری و بیابانی منطقه سه از منظر اکوتوریستی بپردازد و با استفاده از الگوی تحلیل SWOT، عوامل تأثیرگذار بر مدیریت پایدار گردشگری در این منطقه را مورد بررسی قرار دهد.

مبانی نظری

تعاریف و تفسیرهای گوناگونی از واژه اکوتوریسم وجود دارد اما عموماً شامل سفرهای زیست محیطی پایدار و بازدید و لذت بردن از طبیعت با ترویج محافظت از آن، تأثیرگذاری کمتر نسبت به بازدیدکننده و دست اندرکار کردن مردم بومی است (ضیایی و میرزایی، ۱۳۸۶، ۴۵). براساس برآورد سازمان جهانی جهانگردی، انتظار می‌رود که تا یک دهه دیگر شمار طبیعت‌گردان که اکنون ۷ درصد کل مسافران جهان را تشکیل می‌دهند، به بیش از ۲۰ درصد برسد. مهمترین انگیزه‌ای که امروزه گردشگران را به دیدار از جاذبه‌های طبیعی تشویق و ترغیب می‌کند، حس کنجکاوی گردشگران کاوشگر در شناخت و مطالعه گونه‌های گیاهی و جانوری نایاب و ذخایر طبیعی است که موجب افزایش و قدردانی عمیق‌تر آنان از طبیعت می‌شود که در نهایت حس حفاظت و حراست از محیط‌های طبیعی را در آنان برمی‌انگیزد و تقویت می‌کند (رضوانی، ۱۳۸۰، ۱۱۷). والارس و پیرس " معتقدند که فعالیت‌های گردشگری در صورت رعایت شش اصل زیر، مصادیق اکوتوریسم به حساب می‌آیند: ۱- التزام به انجام فعالیت‌هایی که کمترین پیامد منفی زیست محیطی را داشته باشند؛ ۲- زمینه‌سازی به منظور افزایش آگاهی و درک طبیعت و ویژگی‌های فرهنگی، که موجب می‌شود بازدیدکنندگان، در برابر حفظ عناصر طبیعی و خصوصیات فرهنگی، بیشتر احساس مسئولیت کنند؛ ۳- مشارکت در حفظ و مدیریت مناطقی که به طور قانونی مورد حفاظت قرار می‌گیرند و همچنین دیگر نواحی طبیعی؛ ۴- تقویت مشارکت جوامع محلی در فرایند تصمیم‌گیری مربوط به تعیین نوع و میزان فعالیت‌های گردشگری؛ ۵- ایجاد منافع مستقیم اقتصادی و نیز درآمدهای مکمل برای جوامع محلی؛ و ۶- آگاه‌سازی جوامع محلی (از طریق آموزش) از ارزش‌های طبیعی زندگی آنها (کریم پناه، ۱۳۸۴، ۳۳). طبیعت‌گردان بسته به انگیزه سفرشان دو گروه سنی را شامل می‌شوند (۲۴۱، ۱۹۹۶، Brandon): گروهی که به دنبال ماجراجویی، دیدار سرزمینهای بکر و فعالیت‌های ورزشی هستند و سنی کمتر از ۴۰ سال دارند؛ و گروه دیگر که با هدف لذت بردن از طبیعت به تفریح و سرگرمی و دیدار از حیات وحش به مسافرت می‌روند و در محدوده سنی ۳۵ تا ۵۴ سال قرار دارند (رضوانی، ۱۳۸۰، ۱۱۸). در گونه‌ای دیگر از تقسیم بندی، کاسلر طبیعت‌گردان را به سه دسته زیر تقسیم می‌کند: - طبیعت‌گردان آزاد: افرادی که دارای پویایی و تحرک کافی برای دیدار از نواحی بکر و طبیعی هستند و انعطاف‌پذیری بالایی نیز دارند. این گروه اگرچه تعدادشان بسیار است اما ناشناخته اند. - طبیعت‌گردان سازمان یافته: افرادی که از طریق تورهای برنامه‌ریزی شده به مناطق ویژه سفر می‌کنند، مانند کسانی که برای دیدار از جذابیت‌های قطب جنوب، راهی آن منطقه می‌شوند.

- گروه‌های علمی و دانشگاهی: افرادی که در چارچوب تحقیقات علمی برای مؤسسات پژوهشی و دانشگاهی به مناطق طبیعی سفر می‌کنند و مدت نسبتاً بیشتری در مقصد اقامت دارند و بیش از طبیعت‌گردان عادی به کشف رازهای طبیعت علاقه نشان می‌دهند (Fennell, ۲۰۰۳, ۲۵۸). نکته بسیار مهمی که در این زمینه اهمیت می‌یابد، این است که جاذبه‌های طبیعی هیچ‌گاه تکراری نمی‌شوند، زیرا رفتن به سفرهایی با قصد دیدار از طبیعت عمدتاً همسو با اهدافی است که مهمترین آنها تغییر آب و هوا، تفریح، استراحت، رفع خستگی، کسب آرامش فکری و روحی و تجدید قوا برای کار مجدد است و نباید فراموش کرد که کار و فراغت همیشه با یکدیگر توأم هستند و عملکردشان با یکدیگر مرتبط است (Hebrig & O'Hara, ۱۹۹۷, ۲۹۶). بنابراین، با قاطعیت و اطمینان خاطر می‌توان گفت که این ویژگی مربوط به اکوتوریسم، امتیاز این شکل از گردشگری را به دیگر اشکال آن نشان می‌دهد و همین امر موجب شده است که تعداد بازدیدکنندگان از جاذبه‌های طبیعی، پارک‌های ملی و سایر نواحی حفاظت شده در حال ازدیاد باشد (رضوانی، ۱۳۸۰، ۱۱۹). با توجه به موارد مذکور، آنچه که در این نوع گردشگری اهمیت بسیار دارد، موضوع پایداری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

است (Honey, ۲۰۰۸, ۵۵۲). توسعه پایدار بر تأمین احتیاجات در سطح حداقل مزایا در جامعه (عدالت بین نسلی) و تأمین منصفانه نسل‌های آتی (برابری بین نسلی) تأکید دارد (Jiang, ۲۰۰۸, ۳۴). صنعت گردشگری بدون برنامه‌ریزی دقیق و توجه به قابلیت‌های بوم‌شناختی، محلی، فرهنگی و اجتماعی، برای هر منطقه مشکلاتی را در پی خواهد داشت؛ و از سوی دیگر، نظام گردشگری برنامه‌ریزی شده و بی‌عیب به سمت استفاده مناسب از محیط زیست و منابع گوناگون محیطی، فرهنگی، تاریخی و مانند این‌ها در منطقه پیش خواهد رفت (Edgell, ۱۸۴, ۲۰۰۸, et al). در این زمینه هتزر به منظور تحقق مفهوم توسعه پایدار و توصیف اکوتوریسم، چهار معیار را بدین شرح ارائه کرده است: ۱- کمترین پیامد منفی بر محیط طبیعی؛ ۲- کمترین پیامد منفی بر فرهنگ و حداکثر مسئولیت‌پذیری در برابر فرهنگ جامعه میزبان؛ ۳- بالا بردن منافع اقتصادی برای جامعه میزبان؛ و ۴- بالا بردن رضایت تفریح‌کنندگان برای جلب مشارکت آنها (نیازمند، ۱۳۸۲، ۲۶) (Epler, ۲۰۰۲، ۱۲). مناطق خشک و کویری و بیابانی حدود یک سوم سطح خشکی‌های جهان را تشکیل می‌دهند و قسمت اعظم کشور ایران (حدود ۹۰ درصد) نیز در قلمرو مناطق خشک و بیابانی قرار دارد. وجود چنین وسعتی از نواحی خشک و کویری و بیابانی در سطح جهان و ایران، لزوم توجه به پتانسیل‌های این مناطق در زمینه صنعت اکوتوریسم و ژئوتوریسم را ضروری می‌سازد. کویرها و بیابان‌های ایران و به خصوص دشت و بیابان لوت دارای جاذبه‌ها و توانمندیهای بسیاری است که یکی از مهمترین جاذبه‌های طبیعی دشت و بیابان لوت را می‌توان پدیده‌های ژئومورفولوژیک و زمین‌شناختی آن دانست که در جهان کم نظیر یا بی نظیر است (مقصودی و عمادالدین، ۱۳۸۳، ۹۶) و در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

روش تحقیق

در این نوشتار، ضمن جمع‌آوری اطلاعات کتابخانه‌ای و بررسی مبانی نظری به روش تحلیل محتوا، به معرفی پتانسیل‌های اکوتوریستی منطقه سه پرداخته شده، و سپس ارائه راهکارهایی همسو با توسعه پایدار و استفاده صحیح از این منابع در دستور کار این پژوهش قرار گرفته است. در این مطالعه تمرکز اصلی بر سه مؤلفه اکوتوریسم، مناطق کویری و بیابانی و توسعه پایدار خواهد بود و جنبه‌های مدیریت پایدار گردشگری در این مناطق با رویکردی اکوتوریستی و براساس الگوی تحلیلی SWOT و با در نظر گرفتن عوامل تأثیرگذار در منطقه - شامل چهار گروه نقاط ضعف و قوت (عوامل درونی)، فرصت‌ها و تهدیدها (عوامل بیرونی) - مورد بررسی و مذاقه قرار گرفته است.

اهداف پژوهش

با توجه به ملاحظات مذکور، هدف اصلی تحقیق این گونه مطرح می‌شود که پتانسیل‌های اکوتوریستی منطقه سه کدام اند و چگونه می‌توان از آنها به گونه‌ای پایدار به منظور رونق و توسعه گردشگری کشور بهره برد. به علاوه، نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در این منطقه کدام اند و چگونه می‌توان نقاط ضعف و تهدیدها را از بین برد و از نقاط قوت و فرصت‌های موجود بهترین استفاده را به عمل آورد.

منطقه مورد مطالعه

روستای سه یکی از روستاهای شاهین شهر و میمه می‌باشد که در بخش مرکزی و در دهستان مورچه خورت در استان اصفهان واقع گردیده است. روستای سه در فاصله ۶۵ کیلومتری مرکز شهرستان یعنی شهر شاهین شهر و در سمت شمال شرقی آن واقع شده است. این روستا از لحاظ موقعیت جغرافیایی در طول ۵۱ درجه و ۲۷ دقیقه و عرض ۳۳ درجه و ۲۶ دقیقه واقع شده است

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

و از جهت شمال به روستای ابیانه، از سمت جنوب به روستای بیدشک، از شرق به روستای کلهرود و از سمت غرب به شهر میمه و روستای رباط محدود می‌شود (طرح هادی روستای سه).

با توجه به موقعیت نسبی و جغرافیایی استان اصفهان و واقع شدن آن در کمربند خشک و بیابانی کشور، این استان در گروه مناطق خشک و با آب و هوای گرم بیابانی طبقه بندی می‌شود.

برای بررسی جاذبه‌ها و توانمندی‌های این منطقه می‌توان به جداول شماره ۱، ۲، ۳ و ۴ رجوع کرد:

ترتیب نقاط قوت تاثیر گذار بر پتانسیل های گردشگری در روستای سه

گویه	
۱	وجود مکان‌های تاریخی و دیدنی و میراث فرهنگی غنی
۲	مستعد بودن منطقه جهت سرمایه‌گذاری و برنامه ریزی گردشگری و طبیعت
۳	توانمندی‌ها و قابلیت‌های زیاد اقتصادی (کشاورزی، تفرجگاه استراحتگاه و...)
۴	دارا بودن آب آشامیدنی مطلوب
۵	وجود حس مشارکت مردم در زمینه اجرایی و فنی و عمرانی
۶	امکان خرید مستقیم صنایع دستی با کیفیت بالا و قیمت مناسب توسط گردشگران
۷	وجود فروشگاه نفت
۸	وجود واحدهای مسکونی جهت اسکان مهمانان و گردشگران وجود فروشگاه مواد غذایی و تعاونی روستایی
۹	آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی خاص مردم منطقه و غذاها و نوشیدنی‌های متنوع و با کیفیت
۱۰	وجود خانه بهداشت و داروخانه در روستا
۱۱	متصل به شبکه برق سراسری
۱۲	وجود مساجد و امکانات مذهبی
۱۳	دارا بودن خط تلفن
۱۴	وجود استخر بزرگ کشاورزی در شرق روستا

جدول شماره ۱: نگارنده (بر اساس یافته‌های مطالعات)

ترتیب نقاط ضعف تاثیر گذار بر پتانسیل های گردشگری در روستای سه

گویه	
۱	ناکافی بودن زیرساخت‌های محیطی و کالبدی (تاثیر مستقیم)
۲	عدم ثبت تعدادی زیادی از آثار با ارزش میراث فرهنگی (تاثیر غیر مستقیم)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۳	نبود مهمانخانه و هتل برای اسکان گردشگر (تاثیر مستقیم)
۴	نبود امکانات ورزشی و پارک و فضای سبز عمومی
۵	کمبود وسایل حمل و نقل عمومی (تاثیر غیر مستقیم)
۶	کم کاری سازمان ها و ادارات مرتبط با فعالیتهای فرهنگی تبلیغاتی گردشگری (تاثیر غیر مستقیم)
۷	کافی نبودن تسهیلات لازم برای ارائه خدمات بین راهی
۸	عدم وجود سیستم جمع آوری و دفع زباله (تاثیر مستقیم)
۹	عدم وجود سیستم فاضلاب و دفع آبهای سطحی (تاثیر مستقیم)
۱۰	عدم وجود برنامه ریزی و سرمایه گذاری دولتی به طور مناسب در منطقه (تاثیر غیر مستقیم)
۱۱	عدم وجود نیروهای متخصص و آموزش دیده در بخش های متفاوت در این منطقه (تاثیر غیر مستقیم)
۱۲	وضعیت نچندان خوب اقتصادی و بصاعت مالی ساکنان
۱۳	پوشش نامناسب معابر و فرسودگی بافت روستایی (تاثیر مستقیم)
۱۴	نبود شبکه گازرسانی و بی بهره بودن از گاز (تاثیر مستقیم)
۱۵	کمبود سرویس بهداشتی عمومی در روستا (تاثیر مستقیم)
۱۶	نبود اشتغال کافی برای ساکنین روستا (تاثیر غیر مستقیم)
۱۷	عدم وجود تعمیرگاه وسایل نقلیه (تاثیر غیر مستقیم)
۱۸	عدم وجود بازار محلی جهت ارائه محصولات کشاورزی و صنایع دستی (تاثیر غیر مستقیم)
۱۹	ناکارآمدی استفاده از ابزارهای نوین در اطلاع رسانی زیرساخت ها و تجهیزات ارتباطات و فناوری اطلاعات (تاثیر مستقیم)
۲۰	نبود کتابخانه و مراکز آموزشی (تاثیر غیر مستقیم)

جدول شماره ۲: نگارنده (بر اساس یافته های مطالعات)

ترتیب نقاط فرصت تاثیر گذار بر مجتمع گردشگری در روستای سه

گویه	
۱	وجود آثار باستانی متعدد در روستا و نزدیک آن جهت جذب گردشگر (مساجد قدیمی، کاروانسرا عباسی، آسیاب های متعدد و...) (تاثیر مستقیم)
۲	وجود مراکز زیارتی و مذهبی برای جذب گردشگر (تاثیر مستقیم)
۳	بهره مندی از توان اقتصادی، اجتماعی_ فرهنگی منطقه در راستای ایجاد مدیریت یکپارچه (تاثیر غیر مستقیم)
۴	وجود آب و هوای مناسب در فصول سرد برای جذب گردشگر (تاثیر مستقیم)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

وجود واحد مسکونی برای قابل استفاده جهت جذب گردشگر (تاثیر غیر مستقیم)	۵
نزدیکی به مسیر جاده اصفهان - تهران (تاثیر مستقیم)	۶
وجود تعدد چشمه و غنات کافی جهت گسترش کشاورزی و دامپروری... (تاثیر غیر مستقیم)	۷
افزایش توجه به برنامه ریزی و سرمایه گذاری در بخش گردشگری (تاثیر مستقیم)	۸
وجود رودخانه فصلی (تاثیر مستقیم)	۹
تراکم بالای اراضی نسبت جمعیت ساکنین (تاثیر غیر مستقیم)	۱۰
وجود خدمات اداری و انتظامی در روستاهای همجوار (تاثیر غیر مستقیم)	۱۱
موقعیت مناسب آب و هوایی برای باغداری و کشاورزی و دام پروری (تاثیر غیر مستقیم)	۱۲

جدول شماره ۳: نگارنده (بر اساس یافته های مطالعات)

جدول (۴-۱۸): ترتیب نقاط تهدید تاثیر گذار بر مجتمع گردشگری در روستای سه

گویه	
تخریب آثار باستانی و تاریخی ورود گردشگران و نبود برنامه ریزی و حفاظت کافی (درجه ۱)	۱
استفاده بی رویه و غیر اصولی از آب های زیر زمینی	۲
تهدیدات زیست محیطی مانند خشک سالی های پی در پی، بیابان زایی در منطقه و تخریب مراتع (درجه ۱)	۳
مهاجرت زیاد به علت نبود اشتغال در روستا (درجه ۲)	۴
استفاده غیر اصولی از منابع طبیعی (درجه ۱)	۵
نبود تسهیلات لازم برای بخش خصوصی (وام های بلند مدت و ...) (درجه ۱)	۶
وجود بافت قدیمی و مصالح کم دوام در مقابل حوادث طبیعی (درجه ۲)	۷
ناکافی بودن راه ارتباطی با مرکز استان (درجه ۲)	۸
برخورد فرهنگی بین گردشگران و ساکنان بومی به دلیل عدم احترام به عقاید محلی (درجه ۲)	۹
مجاورت و نزدیکی منطقه با گسل نطنز و احتمال رخداد زلزله (درجه ۱)	۱۰
نبود نظام جامع آماری در زمینه گردشگری (درجه ۲)	۱۱
تأثیر پذیرفتن فرهنگ منطقه از رفتار و فرهنگ گردشگران (درجه ۲)	۱۲
احتمال وقوع سیل در منطقه پایین دست روستا (درجه ۲)	۱۳
میانگین بالای ساکنین (درجه ۲)	۱۴

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۱۵ | نرخ رشد منفی جمعیت (درجه ۲)

جدول شماره ۴: نگارنده (بر اساس یافته های مطالعات)

تاثیر برگزاری تورهای عمومی در منطقه سه

با توجه به مطالعات و بررسی های میدانی صورت گرفته در سطح روستا و همچنین استعلام انجام شده از سازمان میراث فرهنگی و گردشگری استان اصفهان و در نظر گرفتن قدمت چندین صد ساله روستای سه نزدیک به ۱۸ نقطه با ارزش تاریخی در محدوده و حریم روستا شناخته شده است که هنگی حکایت از پتانسیل بالای روستا در جذب گردشگران دارد. آثار تاریخی شناخته شده روستای سه به قرار زیر می باشند (میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع استان اصفهان):

- ۱- کاروانسرای عباسی ۲- حمام قدیمی (حمام قلعه پایین) ۳- خانه تاریخی مشهور به تلگرافخانه انگلیسی ها
- ۴- عمارت فرنگی ۵- امامزاده یوسف بن علی النقی ۶- امامزاده جلیل القدر ۷- امامزاده مرضیه خاتو
- ۸- حمام قلعه بالا ۹- قلعه پایین ۱۰- قلعه بالا ۱۱- برج کبوتر و کنده باغستان ۱۲- منزل کدخدا
- ۱۳- منزل میرزا جعفر ۱۴- آسیاب امامزاده ۱۵- آسیاب میرزا ابوالحسن ۱۶- آسیاب میرزا احمد
- ۱۷- ساباط در گذر قدیمی ۱۸- کوره آجرپزی

شکل ۱: کاروانسرای عباسی (ماخذ نگارنده)

با توجه به وجود بناهای تاریخی بیشمار در این روستا می توان در جهت برپایی تورهای عمومی کوشش نمود زیرا افرادی که به این گونه تورها مراجعه می کنند از هر سنی می توانند باشند؛ پس در این نوع تورها به تنوع فعالیتها باید توجه داشت تا گردشگر در طول برگزاری تور خسته نشود. از جمله این فعالیتها می توان به موارد زیر اشاره کرد:

برنامه ریزی برای گردشگران برای دیدار از قلاع و کاروانسرای سه، آشنایی با مذهب و آداب و رسوم منطقه، آشنایی با گویش محلی و غذاها و بازی های محلی می تواند شایان ذکر باشد. در کشورهایی که مانند اروپا تعداد روزهای آفتابی اندکی دارند و آفتاب آن ها گرم و روشن نیست، خوابیدن در سرزمین آفتابی برای چند روز تعطیلات سالانه جزو آرزوهای مردم است. بر همین اساس افرادی که امکانات مالی دارند، سعی می کنند به کشورهایی با عرض جغرافیایی کمتر، که دارای آفتاب درخشان بیشتری هستند، سفر کنند. این گونه افراد که عاشق آفتاب یا به عبارت دیگر عاشق خوابیدن در آفتاب هستند، ساعتها از اوقات روز خود را در کنار دریا، محوطه هتل و هر جای دیگر که این امکان وجود داشته باشد، می گذرانند. خوشبختانه در کشور ما، به ویژه کویرهای اطراف شهرستان اصفهان، در اکثر اوقات سال هوا آفتابی است و بنابراین با برنامه و ایجاد محل های خاص و مناسبی برای گردشگران

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

خارجی و تحت شرایطی متناسب با فرهنگ و اخلاق و دین و مذهب می‌توان از این سرمایه رایگان اما جاویدان، نهایت بهره را در زمینه جلب گردشگر برد. مسابقات اتومبیل رانی و موتورسیکلت رانی خورشیدی: با خورشیدی کردن اتومبیل و موتورسیکلت و ذخیره انرژی آن در باتری‌های مخصوص، هم استفاده معمول از این وسائل نقلیه و هم به کارگیری آن به منظور جلب گردشگر، بسیار با اهمیت و سودمند است. به خصوص ترتیب دادن مسابقات اتومبیلرانی و موتورسیکلت رانی، آن هم یا در عرصه‌های ماسهای و یا کویرهای باتلاقی، میتواند بسیار جالب و دیدنی و در عین حال اقتصادی باشد (کردوانی، ۱۳۸۷، ۱۰۹) (مقصودی و عمادالدین، ۱۳۸۳، ۱۰۴). برگزاری مسابقات شتر سواری: همانطور که در جوامع امروز مسابقات اسب سواری هم ورزش است و هم تفریح، میتوان با توجه به وجود شتر در این مناطق، مسابقه شتر سواری برگزار کرد، که تفریح بسیار جالبی برای گردشگران و به خصوص گردشگران اروپایی است. در زمان حاضر مسابقات شتر سواری در برخی از کشورهای حوزه خلیج فارسی معمول و متداول است و سالیانه گردشگران بسیاری برای شرکت در این مسابقات به این کشورها سفر می‌کنند.

برپا کردن کمپ با کمک و مشارکت خود گردشگران و یا اقامت در هتل‌های کوچکی که مصالح آنها می‌تواند «بوم آورد» یا از خود منطقه باشد که برای گردشگر جذابیت خاصی دارد؛ استفاده از نوازندگان محلی به منظور اجرای موسیقی سنتی و بومی منطقه: برنامه دیدار با ستاره‌ها (مقصودی و عمادالدین، ۱۳۸۳، ۱۰۳).

تورهای ویژه گردشگران ماجراجو در این تورها مسافران به عمق ایمن منطقه کویری و بیابانی برده می‌شوند و با مناظر و عوارضی خاص این منطقه از نزدیک آشنا می‌گردند. در چنین تورهایی ممکن است گردشگران چندین شب در چادرها و کیسه خواب‌ها به سر ببرند و با زندگی در چنین منطقه‌ای از نزدیک مواجه و آشنا شوند.

تورهای آموزشی مخصوصی دانشجویان و گردشگران ماجراجو در چنین تورهایی از یک سو می‌توان نکات بسیاری را که جنبه آموزشی دارد به دانشجویان انتقال داد و از سوی دیگر به گردشگران ماجراجو، چگونگی زندگی در مناطق کویری و بیابانی را آموخت (زندگی و نعمتی، ۱۳۸۷، ۲۵۸) (مقصودی و عمادالدین، ۱۳۸۳، ۱۰۵-۱۰۶). اما همانطور که پیش‌تر نیز به آن اشاره شد، نقاط ضعف و تهدیدهایی هم در این زمینه وجود دارد که لازم است به منظور جلب گردشگران بیشتر و توسعه این صنعت، در زمینه رفع مسائل و مشکلات اقدامات لازم به عمل آید.

راهبردهای حاصل از الگوی تحلیل swot

راهبرد های معطوف به نقاط قوت	
۱. ایجاد بستر مناسب برای استفاده از ظرفیت‌های گردشگری	۳. بهبود زیر ساخت‌های منطقه

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲. توسعه تورهای ویژه در این منطقه	۴. بهبود وضعیت بازاریابی به منظور جذب گردشگران
۵. ایجاد زمینه‌های مناسب برای مدت حضور مسافران	۶. ایجاد کمیته‌ای مشترک بین سازمان‌های خصوصی و دولتی

جدول شماره ۵: نگارنده (بر اساس یافته‌های مطالعات)

راهبردهای به حداقل رساندن نقاط ضعف	
۱. ایجاد فعالیت‌ها و جاذبه‌های جدید در منطقه	۲. تخصیص اعتبار به منظور توسعه منابع، زیر ساخت‌ها
۳. ارتقا و بهبود شرایط بازاریابی	

جدول شماره ۶: نگارنده (بر اساس یافته‌های مطالعات)

راهبرد های معطوف به فرصت‌ها	
۱. شناخت و معرفی ظرفیت‌های گردشگری در این منطقه	
۲. توسعه و بهبود مسیرهای دسترسی و فراهم کردن وسایل حمل و نقل	
۳. توسعه و بهبود مکان‌های اقامتی	۴. برگزاری دوره‌های آموزشی راهنمایان تور
۴. آموزش و فرهنگ سازی مناسب آگاهی به ساکنان منطقه و مشارکت مردم	

جدول شماره ۷: نگارنده (بر اساس یافته‌های مطالعات)

راهبرد های پرهیز از تهدیدها	
۱. کاهش آلودگی‌های زیست محیطی	۲. توجه به ظرفیت مناطق کویری
۳. تخصیص اعتبار برای محافظت از طبیعت	
۴. توجه به تأثیرات منفی توسعه اکوتوریسم بیابان و تلاش در جهت به حداقل رساندن این تأثیرات در توسعه پایدار	

جدول شماره ۸: نگارنده (بر اساس یافته‌های مطالعات)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

یکی از الزامات توسعه پایدار در مناطق کویری و بیابانی آن است که منابع طبیعی به عنوان میراث جمعی بشریت به گونه‌ای محافظت شوند که علاوه بر پاسخگویی به نیازهای نسل حاضر، ظرفیت پاسخ دهی به نیازهای نسل‌های آینده را نیز داشته باشند. با توجه به جاذبه‌های موجود در این منطقه، اکوتوریسم یا طبیعت گردی یکی از موارد مهم در جهت توسعه آن است. با توجه به محرومیت این مناطق و به ویژه روستاها، به خاطر قرارگیری‌شان در نواحی کویری و بیابانی، این صنعت می‌تواند تبدیل به وسیله‌ای برای ایجاد درآمد و اشتغال برای مردم این مناطق و جلوگیری از مهاجرت روستاییان شود؛ و این خود در دراز مدت باعث ایجاد انگیزه در جهت حفاظت از این اکوسیستم غنی بیابانی و جلوگیری از چرای مفرط و بوته کنی در مناطق و نواحی حساس، به علت نآشنایی با مزایای این مناطق می‌شود. اکوتوریسم کمکی در مسیر ارتقای فرهنگی و خودباوری مردم مناطق خشک و عاملی در جهت توسعه پایدار منطقه نیز به شمار می‌آید. البته از آثار منفی زیست محیطی این صنعت، در صورت استفاده مفرط و بدون برنامه‌ریزی از منطقه نیز نباید صرف نظر کرد. اما به طور کلی می‌توان عنوان کرد که اکوتوریسم با برنامه‌ریزی اصولی، انجام تحقیقات جامع و توجه به راهبردهای حاصل از الگوی تحلیل SWOT می‌تواند عاملی در جهت توسعه اقتصادی ملی و محلی این مناطق به شمار آید.

منابع

- Brandon, K., ۱۹۹۶, Ecotourism and Conservation: A Review of Key Issues, Washington D.C.: World Bank.
- Edgell, D., DelMastro, A., Maria, S., Ginger, R., Swanson, J., ۲۰۰۸, Tourism Policy and Planning Yesterday, Today and Tomorrow, First Edition, London.
- Epler Wood, M., ۲۰۰۲, Ecotourism: Principles, Practices & Policies for Sustainability, UNEP (United Nations Environment Programme), Division of technology, industry and economics, Paris.
- Fennell, D., ۲۰۰۳, Ecotourism, Rutledge, London.
- Hall, C.M. And S.J. Page, ۱۹۹۹, The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space, London: Rutledge. Hebrig, P. & O'Hara, B., ۱۹۹۷, Ecotourism: A Guide for Marketers, European Business
- review, Volume ۹۷, Number ۵.
- Honey, M., ۲۰۰۸, Ecotourism and Sustainable Development, Who Owns Paradise? (Second ed.), Washington Dc., Island Press.
- Jiang, J., ۲۰۰۸, Evaluation of the Potential of Ecotourism to the Contribute to Local Sustainable Development: A Case Study of Tengtou Village, China, Massey University, New Zealand.
- Kardovani, P., ۲۰۰۸., Big Central Desert of Iran and Its Neighbor Regions (problems, capability and exploration methods), Tehran University publications.
- Karim Panah, R., 2005., Ecotourism Analysis and Its Role in Region Development of Kurdistan, dissertation in master science, Tarbiat Modarres University, Human Science College, educational field of Natural Geography.
- Maghsoudi, M. Emadodin, S., 2004, Geotourism of Dasht-e-Lut, Tourism Research Quarterly, Allame Tabatabai University, No.6.
- Makian, S.N. Naderi Bani. M., 2004, A Study of Tourism Industry in Yazd, Tourism Research Quarterly, Allame Tabatabai University, No.4.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

- Mousavi poor, S., 2006, Economic Survey of Ecotourism Development Plan in Kavir National Park in Semnan Province, Dissertation in Master Science, Shiraz University, Agriculture College, Management of desert regions.
- Niazmand, M., 2003, Ecotourism, People Participation and Poverty Elimination, review of ecotourism development in Iran, selected research in the second seminar of research week, publication of Cultural Relics and Tourism Organization.
- Nojavan, M.R., Mirhosseyni, A., Ramesht, M., 2009, Yazd Geotops and their Attractions, quarterly periodical of Geography and development, No. 13.
- Nyaupane, G.P. and B. Thapa, 2004, Evaluation of Ecotourism: A Comparative Assessment in the Annapurna Conservation Area Project, Nepal, Journal of Ecotourism 3.
- Quarterly periodical of Environment Organization, 1993, The Role of Tourism and National Parks in the Economic-social Development of the Country, Vol. 5, No. 1.
- Rezvani, A, 2001, The Role of Ecotourism in Protection of the Environment, quarterly periodical of environment, No. 31.
- Tremblay, P., 2006, Desert Tourism Scoping Study, Desert Knowledge CRC, Report 12, Australia, Charles Darwin University.
- Zahedi, Sh., 2003, Sustainable Development Challenges from Ecotourism Point of View, human sciences Modarres Publication, period 7, No. 3.
- Zandi, E & Nemati, V., 2008, Pro Poor Tourism and Its Priority in Iran, Articles of environmental changes seminar, Tehran.
- Ziaee, M. & Mirzayi, R., 2007, Expert Words of Leisure, Tourism and Hospitality, first edition, Termeh publisher, Tehran.
- www.ecotourist.com www.irandeserts.com www.wikipedia.org
- www.world-tourism.org